

anlegg. Og endelig må det sørges for at det står fagfolk til rådighet for undersøkelser av myrer og planlegging av nyanlegg og kontroll og veiledning under driften. Denne siste post er så viktig når det gjelder en heldig løsning av spørsmålet om øket brenntorvproduksjon og angår i så høy grad myrselskapets arbeid at vi finner å måtte gjøre myndighetene oppmerksom på forholdet.

Aa. L.

OM BRENSELFORSYNINGEN UNDER KRIG.

Radioforedrag 23/11—39

av brenseldirektør Ivar Ruden.

UNDER krig er alt uberegnelig. Både for de krigførende og de nøytrale. Tilførselen av varer fra utlandet blir usikker og dyr. Vi må derfor i større utstrekning enn ellers bu oss på å bruke mer varer av innenlandsk produksjon.

Jeg er anmodet om å si noe om hvordan vi ser på brenselsspørsmålet under den situasjon som vi nå er kommet opp i.

I vårt kalde land er brensel nesten like så nødvendig som mat, og forholdet er dessverre det at vi i normal tid innfører det meste fra utlandet. Vårt samlede brenselforbruk i Norge tilsvare ca. 4 millioner tonn kull. Av dette samlede forbruk innfører vi fra utlandet omtrent tre fjerdepartar eller ca. 3 millioner kulltonn. Vår normale innenlandske brenselproduksjon i form av ved og brenntorv er altså omgjort i kulltonn bare ca. 1 million tonn eller vel så det. Av det importerte brensel går bare vel en fjerdepart til husbruksforsyningen. Resten går til industrien.

Det er den del av brenset som er nødvendig til husbruksforsyningen som jeg har med å gjøre og som jeg skal redegjøre for.

I normal tid produserer vi til husbruk ca. 2 millioner favner ved svarende til 800 à 900 tusen kulltonn, og vi bruker brenntorv svarende til ca. 125 tusen kulltonn. Vår import av brensel til husbruk er ca. 700 tusen tonn, vesentlig koks og sinders. Vi importerer altså nesten like så meget til husbruk som hele vår vedproduksjon. Koksimporten til husbruk er mer enn firedoblet i løpet av de siste 18 år. Det henger for en vesentlig del sammen med utviklingen med innlegging av sentralvarmeanlegg i stedet for ovner. I enkelte tilfelle kan det være et prisspørsmål, og det kan også være et makelighetsspørsmål, da det er mer lettvinnt med koks enn med ved, da jo veden må sages og hugges. I byene kan det også være et spørsmål om lagerplass, idet veden tar omtrent tre ganger så stor plass som koksen.

Imidlertid melder den mulighet seg nå at koksen kan ute-

bli eller importen mer eller mindre innskrenkes. Og da vil det ikke bli spørsmål om hva man liker eller hva det koster. Da blir det spørsmål om å fryse eller ikke fryse.

Under forrige verdenskrig inntraff plutselig den krise at importen av utenlandsk brensel ble sterkt innskrenket, nemlig til omtrent det halve. Og der kom ingen varsel på forhånd. Man hadde heller ingen erfaringer da. For en stor del på grunn av den forserte vedhugst ble der i 1917 hugget omtrent dobbelt så meget i skogene våre som de vokste, og der ble også i ganske stor utstrekning hugget opp tømmer til brensel.

Nå har vi erfaringer, og vi har fått tid å områ oss på, idet der er kommet til landet så pass store forsyninger med utenlandsk brensel at det ikke synes å være grunn til noen engstelse for brennerterminen 1939—40. Hvorvidt også brenselsbehovet for 1940—41 kan dekkes på normal måte er det ingen som vet, og departementet tør ikke stole på det. Departementet mener derfor at der må tas sikte på at iallfall en del av importbrenset til husbruk må erstattes ved øket produksjon av innenlandsk brensel.

Hvor stor del av importen det må bli å erstatte ved øket produksjon av innenlandsk brensel er ikke bestemt. Dette avhenger bl. a. av de oppgaver som man senere får om manko i importen fra utlandet og hvordan krigen vil arte seg i løpet av vinteren.

Før jeg omtaler hvorledes saken er nå, vil jeg nevne hvorledes ordningen var sist under forrige krig.

Forsyningen var da som nå basert på selvforsyningsprinsippet. Enhver skulle etter beste evne sørge for sin egen forsyning. Og kommunene var pålagt som plikt å sørge for at ingen skulle fryse på grunn av manglende forråd av brensel. Først når det av en eller annen grunn ikke lykkedes for en kommune på normal vis å etterkomme dette pålegg, trådte staten til hjelp. Det foregikk da på forskjellig slags vis under hjemmel av den store kriseloven av 1917, som fremdeles er gjeldende. Dels holdt man vedhugst ved hjelp av militære som avtjente sin verneplikt på den måten, og dels eksproprierte man også ved på rot, når man ikke oppnådde minnelig ordning. Denne siste måten ble dog lite brukt. Men adgangen til ekspropriasjon gjorde nok sin nytte likevel.

Dessuten hadde man adgang til å ekspropriere brenntorvmyrer, tømmer, adkomstveier, lager- og velteplasser m. v.

Samtlige både fylkenes og statens skogfunksjonærer deltok i arbeidet og bidrog meget til sakens løsning.

Av disse her nevnte foranstaltninger får man håpe at man denne gang ikke behøver å legge beslag på tømmer til ved og militære til vedhugst. Man får også håpe at man slipper å bruke ekspropriasjon i noen form, at alle som får med saken å gjøre strekker seg lengst mulig for at det kan oppnås en minnelig og mest mulig normal måte å løse oppgaven på.

Forrige gang — som nå — hadde vi et «Statens Ved- og Torvkontor» med brensellederen som sjef. Det sorterte da til å begynne med under Provianteringsdepartementet. Da det nye departement, Industriforsyningsdepartementet, ble opprettet, ble kontoret henlagt til det, idet man mente at staten måtte tre støttende til for industriens brenselforsyning. Det viste seg imidlertid at industrien foretrakk å sørge for seg selv. I et hvert fall var det svært lite staten behøvde å foreta seg av hensyn til industrien. Statsbanene sørget også for seg selv.

Statens Ved- og Torvkontor sorterer nå under Landbruksdepartementet, men skal samarbeide med Forsyningsdepartementet.

I stedet for de kommunale provianderingsråd som var opprettet i medhold av lov av 1916, har vi nå fått forsyningsnemnder som er opprettet i medhold av lov av 1939. Den kongelige resolusjon av 1916 inneholdt en instruks om provianderingsrådenes virksomhet. Der bestemtes bl. a.: «Rådene skal sørge for tilførsel i fornøden utstrekning av viktigere forbruksvarer og legge opp reserver av sådanne».

I «Føresegner om kommunale forsyningsnemnder» av 1939 heter det: «Forsyningsnemndene skal sørge for tilgangen av viktige varer, særlig matvarer, førstoffer og brensel, og for at det blir lagt opp rimelige reserver av slike varer — —».

Som man vil ha hørt er bestemmelsene omtrent enslydende.

Foruten i hvert herred er det også en forsyningsnemnd for hvert fylke. Det blir «Fylkesforsyningsnemndenes» og deretter statens oppgave å påse at herredenes forsyningsnemnder gjør sin plikt etter «Føresegnene» til loven av 1939.

På en måte er vi uheldigere stillet nå enn forrige gang. Nemlig derved at det er så mange kommuner som er økonomisk dårlig stillet. For 22 år siden var en insolvent kommune en ukjent foreteelse. Nå er den dessverre temmelig velkjent.

Forrige gang hadde vi maksimalpriser på ved, ens for hele landet. Det var 45 kroner pr. favn for bjerkeved og 35 kroner for bar- og blandingsved. Disse prisbestemmelsene ble i stor utstrekning overtrådt og på forskjellig måte omgått. Vi hadde ikke den gang noen særskilt institusjon til å styre med prisene, slik som vi har nå i Statens Trustkontroll. For å regulere vedprisene har vi dessuten et sentralprisråd for hele landet, med underavdelinger i hver landsdel.

En fordel nå fremfor forrige gang har vi i skogeierorganisasjonene — Norges Skogeierforbund —, som har underavdelinger i skogdistriktene på Østlandet, på Sørlandet og i Trøndelag. Et godt samarbeid mellom de institusjoner som skal sørge for forsyningen på den ene side og skogeierorganisasjonene på den annen side vil kunne lette omsetningen av ved slik at kjøperne i de distrikter hvor det finnes sådanne organisasjoner kan tre i forbindelse med disse, i stedet for å måtte sette seg i forbindelse

med hver enkelt skogei. Et slikt samarbeid har allerede en tid vært drøftet med Norges Skogeiierforbund. Disse drøftelser er ikke avsluttet.

Om staten selv kommer til å kjøpe noen brenselpartier på steder hvor det måtte finnes nødvendig er det ikke truffet noen endelig bestemmelse om.

I min omtale av innenlandsk brensel er hittil spesielt siktet til vedbrensel. Det dernest viktigste innenlandske brensel er brenntorv. I normal tid regner vi at ca. 250,000 mennesker av landets befolkning er avhengig av brenntorv som brensel. Det er i form av brenntorv vi har våre største forråd av innenlandsk brensel, og dette er brensel som kan nyttes fullt ut uten avbrekk for industrien. Det norske myrselskap har beregnet vår normale brenntorvproduksjon til en mengde som svarer til ca. 125,000 kulltonn. I en krisesituasjon som den vi nå er oppe i, bør denne produksjon stimuleres betydelig. Dette kan gjøres ved å øke «Torvlånefondet», som er opprettet for å støtte bruken av brenntorv.

Som innenlandsk brensel må man vel også regne med den elektriske energi, men da produksjonen her ikke er skikket til å kunne økes synderlig som kriseforanstaltning, skal vi ikke komme nærmere inn på dette. I forholdet mellom ved og elektrisk strøm regner man at en favn skogstørr barved svarer til ca. 3380 kilowatt-timer.

Av andre brenselenheter som det kan være nyttig å ha rede på, skal jeg nevne: 1 tonn kull regnes i brennverdi lik med $2\frac{1}{2}$ favn skogsved. 1 favn ved svarer til 10 hl. koks. Når koksen koster kr. 4.00 pr. hl, så går det an med samme utbytte av varme for pengene å betale ca. kr. 40.00 pr. favn for god skogsved. 1 favn ved svarer til 2 m³ god tørr brenntorv. 2 favner bjørkeved svarer i brennverdi til $2\frac{1}{2}$ favn barved.

Og så er det trekull.

I normal tid brukes trekull vesentlig i metallindustrien. Men ved siden av det kan trekullene få stor betydning om det skulle bli mangel på vanlig motorbrensel. Til biler med gassgeneratorer svarer 1,3 kg trekull til 1 liter bensin. 1 kg trekull koster ca. 20 øre. Det svarer altså til en bensinpris av ca. 26 øre. Men da er staten snytt for bensinskatten.

Forsyningsdepartementet har satt ned en nemnd som arbeider med dette. Oberstløytnant Bølling er formann i nemnden.

Ved brenning av en favn ved til trekull går vekten ned til en fjerdepart, og brennverdien går ned til det halve fordi brennbare gassarter unnviker under brenningen. Verdien holder seg uforandret eller går litt opp etter brenningen. Trekullbrenning hører derfor hjemme der hvor det er lang kjøring på virket. Til trekullbrenning brukes avfallsved fra sagbruk, tynningsvirke etc. I det hele tatt simpel ved.

Men det er det med innenlandsk brensel — ved og torv — at skal den bli brukbar i alminnelig forstand, så må der til en sommers

tørk mellom produksjon og bruk. Snøføre må også ofte til for framkjøringen. Når veden blir stående ute i regn og snø avtar den snart i kvalitet. Best blir den når den kan bli tørket i hus eller under tak.

På budsjettet for 1939—40 bevilget Stortinget 500,000 kroner til bidrag for anlegg av vedovner til sentralfyring og til bygging av vedlagerhus. Bevilgningen administreres av et styre med skogdirektøren som formann. Til vedhus er det hittil delt ut 50 à 60 % av anleggsmkostningene eller vel 8 kroner pr. favn lagerplass.

Jeg skal så referere hvordan våre nærmeste naboland har ordnet seg:

Sverige er i samme stilling som Norge. Det er bra forsynt for terminen 1939—40, men finner å måtte sikre seg også for 1940—41.

Administrasjonsformen i Sverige er stort sett lignende som hos oss, bare i meget større målestokk. Et hovedkontor under Jordbruksdepartementet og et vedkontor i hvert len, omtrent svarende til fylkesforsyningsnemndene.

I Kgl. Maj. prp. til Riksdagen av 14. oktober d. å. er foreslått en statsgarantert minstepris på kr. 5.50 pr. løs m³ for begrensede vedpartier som drives fram og leveres til bilvei, jernbane eller avsetningssted etter vedkommende vedkontors nærmere bestemmelse. Det er også foreslått visse former for tilståelse av forskudd gjennom skogeierorganisasjonene.

Til veddriften er foreslått en bevilgning for inneværende termin av 15 millioner kroner.

En betinget minstepris av kr. 5.50 pr. m³ svarer til en favnevedpris av kr. 13.20. Denne pris vil som regel ikke dekke produksjonsutgiftene hos oss.

I Finland er nedsettelsen av en særskilt vednemnd under forberedelse. For sikring av behovet i 1940—41 har statsrådet foreløpig besluttet å overta fra Statsjernbanenes forråd 600,000 m³, svarende til 250,000 favner ved, til husbruksforsyningen. Ytterligere foranstaltninger er under utvikling.

Der melder seg til slutt spørsmålet: Har vi i Norge ressurser for med rimelighet å kunne øke vår produksjon av innenlandsk brensel med f. eks. et kvantum svarende til 300,000 kulltonn eller omtrent halvparten av importert husbruksbrensel?

Ja, det har vi. Jeg svarer det med trygghet.

Det står i skogene våre hundretusener av favner ved av skraptrær, råtne trær, tynningsvirke m. v. som det for en rasjonell skogskjøtsel bare ville være bra å få ut.

Det er regjeringens ønske at ingen skal fryse på grunn av manglende forråd. Det vil bli gjort foranstaltninger for det. Men det er sikkert at dess nærmere den normale måte produksjon og omsetning kan bli ordnet på, dess billigere vil det bli for skattyterne.
